

«Життя прекрасне»

Фільм досить жорстоко переполовинений на дві частини. Перша — докацентна, друга — кацентна. Кінець тридцятих років... Молодий італієць єврейського походження разом зі своїм товаришем переїздить до маленького тосканського міста.

Весело мчить прикрашений гілками автомобіль, сонце світить, земля випромінює тепло. Життя прекрасне! З самого початку Гвідо переслідують різноманітні пригоди, які виявляють його характер, і зрештою стає ясно, що він належить до рідкісного щасливого типу людей, які приречені на пригоди, а ще більше, на щастя виходити з них переможцем. Гвідо працює офіціантом у готелі, який належить його дядькові. Своєю фантазією та милими витівками він зачаровує клієнтів. Німецькому лікареві Лесінгу він загадує загадки (наприклад, «коли ти промовиш моє ім'я, я зникну»), які позбавляють його сну й апетиту. Прибулому ревизору організовує перекуску в лічені секунди. Все робиться легко, елегантно, все приправлено блискавичним ясним гумором, безмежною, доброю уявою майстра життя.

Ще в дорозі Гвідо зустрічає красиву жінку Дору — міську вчительку, наречену успішного підприємця, одразу величає її принцесою, пробує розвеселити, здивувати, показати їй, що життя є гарним. І йому це вдається — на прийомі в голови міста на пофарбованому в зелене коні з надписом: «Обережно! Жидівський кінь!» Гвідо разом з Дорою покидають святкову залу. Відтоді вони стають подружжям.

Щаслива родина, сонячна Італія, чудовий синок Гісус. Проте ознаки жорстокої війни знебарвлюють колись безтурботне місто (німецькі війська, що марширують центральними вулицями, напис на кав'яр-

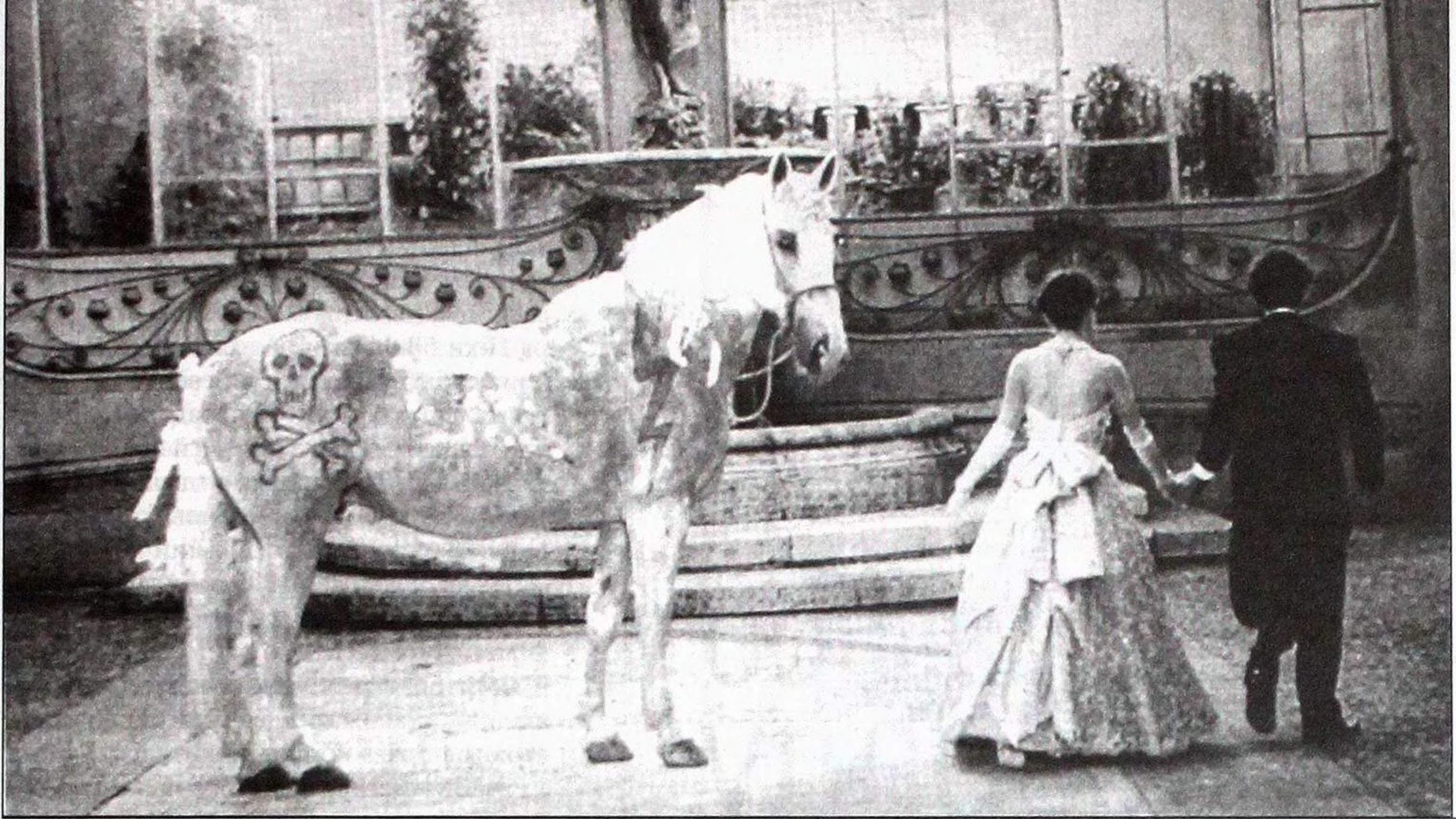
Новий фільм Роберто Беніні, який відносять до кращих стрічок «Фелліні комедії», незвичний і сенсаційний (для декого в позитивному, для декого в негативному сенсі) з багатьох причин.

Він дуже смішний і дуже страшний водночас; він творить з непоказного кумедного типа ідеального чоловіка (по-американськи супермена); він піднімає тему голокосту (про це прийнято говорити серйозно — «Список Шіндлера»), натомість найбільше зло століття зображає гумористичними засобами...

ні: «Вхід собакам і жидам заборонений», образливі слова на крамничці Гвідо і т.і.). Але Гвідо весело стрибає на своєму ровері по бруківці сонячного міста, не заглядаючи в майбутнє. Як можна відняти любов, свободу?

На день народження п'ятирічного Гісуса Гвідо і сина витягують зі-за святкового столу, вантажать разом з іншими євреями у товарні вагони. Італійка Дора виявляє бажання їхати разом з чоловіком і дитиною. Так опиняються вони у сірому страшному світі, враз втративши свою свободу, але не любов. І тут Гвідо спробує знайти способи нагадати своїй Дорі, яку навіть не бачить, як він кохає її, як охороняє від смерті їхнього сина і що вона, як завжди, — його принцеса. Синові ж пояснює, що все навколо лише гра, в якій вони мають назбирати якомога більше пунктів, щоб дістати великий приз. Підслухану малюком правду, що з людської шкіри виробляють мило, Гвідо зображає як підступну стратегію ворогів, які намагаються збити гравців з пантелику. І коли одного разу хлопчику дуже захотілося додому, батько серйозним тоном відповів: «Людина вільна і ладна робити, що хоче», — зібрав речі, почав прощатися з іншими невільниками, наказуючи їм насолоджуватися отриманим призом. Гісус передумав.

Під час медичного огляду Гвідо потрапляє до знайомого лікаря Лесінга, з яким потоваришував колись у дядьковому ресторані (дядька вже спалили). Той обі-

Кадри з фільму «Життя прекрасне».
Режисер Роберто Беніні. Італія.

35

цяє допомогти, якщо Гвідо буде слугувати німцям при столі. Нарешті з'являється маленька надія на звільнення. Коли ж Гвідо опиняється з лікарем сам на сам, той починає плакати, який він всі ці роки був нещасливий, як він страждає тепер, бо не може розгадати Гвідову задачку. Нацистський лікар сльозливо благає полоненого допомогти йому! Розгадкою Гвідової задачки було мовчання.

Війна наближається до кінця. Нацисти втікають, замітаючи сліди злочину. Гвідо, заховавши сина, взявши з нього обіцянку, що не вийде зі своєї схованки, поки не буде жодної людини навколо, розшукує Дору і натрапляє на варту. Його вбивають. Зранку, коли фашисти уже покинули табір, малюк виходить зі схованки. З гуркотом наближається величезний танк, з якого висувається привітний симпатичний американець і забирає хлопчика з собою. Так Гіус отримує довгожданний приз, а на кінець серед звільнених зустрічає маму. «Мамо, ми перемогли!» — остання фраза картини.

Переказувати сюжет фільму і наголошувати на окремих сценах — не особливо гарний спосіб представити саме цей фільм. Кожна сцена, кожна маленька деталь, ситуація, фраза ефективно, зворушливо працює на створення смислів. Тому зміст фільму можна висловити лаконічніше: він розповідає про добру людину, яка творить смисли і цінності, виходячи не з обставин, а з власного духу, яка знає, що життя є гарним, і пробує передати це знання іншим. В глобальному сенсі маленький Гвідо є великим борцем, «прометеєм» своєї родини, знедоленої саме в цей історичний момент, позбавленої слова та волевиявлення. В безправному, безголосому середовищі він вчить свого сина демократичним надбанням західної цивілізації, у пеклі створює світ гри, захищаючи від ганебної реальності.

Безумовно, Гвідо — кіногерой, а світ влаштований набагато жорстокіше, щоб вижити там, де не виживають. У критиці, особливо німецькій, часто доводиться зустрічати упередження щодо фільму: картина далека від історичної правди, наївно думати, що гумор здатний побороти, ця тема надто трагічна, щоб так її трактувати. Георг Зеслен прямо запитує: «Чи можна знімати кримінальні фільми, мелодрами або навіть комедії про голокост, які є нічим іншим як применшенням серйозності, витісненням і зганьбленням?» або «Ні, цей фільм не може примирити, заспокоїти і звільнити» (epd Film, 11/98).

Всі ці аргументи виглядають непереконливими. Художній фільм не мусить бути відбитком історії; ця картина не про війну, не про голокост, вона — про людину. Ганебнішого за саму історію нічого не може бути. «Примирення, спокою і звільнення» навряд чи може діждатися Чингіз-Хан, адже «колективне підсвідоме» у віках зберігає архетипного ката. Перед пам'яттю жертв навряд чи фільм завинив, хіба що перед тими, які воліють мовчати. Гумор — один із найефективніших способів індивідуальної боротьби. Про це розповідають книги колишніх в'язнів: КЦ-хроніка Лео Клюгера «Смійся, завтра є ти мертвим», Віктора Е.Франкла «...Попри це до життя промовляти».

Щодо знаменитих меж, які митець не має переступати, то правда, такі існують, але до трагікомедії Р.Беніні стосунку не мають. Кінематографу дозволено все у межах гуманістичного світогляду. Ці межі великий італієць, нині володар почесного приза мера Єрусалиму, зміцнив.

Р. S. «Життя прекрасне» Р.Беніні удостоєний «Оскара» як кращий зарубіжний фільм 1998 року.